

העולה מהסוגיא

מסכת יבמות ◇ דף סט - עה ◇ גליון 11

פרשת בחוקתי ה'תשפ"ב

דף סט

◇ דיני בת כהן שנשאת לישראל

- הקדמה – בת כהן שנשאת לישראל באופן שאין לה זרע חוזרת לאחר מיתת בעלה לתרומת בית אביה, ובאופן שיש לה זרע אינה חוזרת, דכתיב 'ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה כנעוריה'.
- זרע פסול – ממזר נחשב 'זרע' דכתיב 'וזרע אין לה' ודורשים 'עין עלה', אמנם זרע מעכו"ם ועבד לא נחשב 'זרע' משום שהוולד לא מתייחס אחריה אלא אחרי השפחה.
- זרע זרעה – נחשב 'זרע' משום שבני בנים הרי הם כבנים.
- האם צריך לחשוש שיש לה זרע – בת כהן שנשאת לישראל ולא ידוע האם היא מעוברת צריכה לחשוש שהיא מעוברת ולא תאכל תרומה, אבל בת כהן שנבעלה בזנות לישראל אינה צריכה לחשוש שהיא מעוברת ויכולה לאכול תרומה^א.

רוא לפי הלישנא בתרא	רבא לפי הלישנא קמא ואביי לפי הלישנא בתרא	אביי לפי הלישנא קמא	ארוסה שעברה ^ב
הוולד כשר			באופן שהארוס והארוסה היו בבית האסורים
הוולד כשר	הוולד כשר ^ד	הוולד פסול ^ג	באופן שהארוס מודה שבא עליה ולא יצא קול שנבעלה לאחר
הוולד כשר ^ו	הוולד פסול	הוולד פסול ^ה	באופן שהארוס מודה שבא עליה ויצא קול שנבעלה לאחר
הוולד פסול ^ז			באופן שהארוס אינו מודה שבא עליה ויצא קול שנבעלה לאחר

שלמות

- א בת כהן שנבעלה לישראל בזנות אינה נפסלת מתרומה בביאה זו ולכן באופן שאין לה זרע יכולה לאכול תרומה. ובדברי הגמ' מבואר שלמרות שבת כהן שנשאת לישראל צריכה לחשוש שהיא מעוברת ולא יכולה לאכול תרומה, מ"מ באופן שהייתה נשואה יום אחד ומת הבעל יכולה לאכול תרומה ארבעים יום, משום שגם אם התעברה העובר אינו נחשב לעובר עד ארבעים יום אלא נחשב 'מיא בעלמא'.
- ב ביאור דברי הגמ' הוא לפי דעת התוס' שהלשון 'דיימא מיניה' בכל הסוגיא אינו כפשוטו שיצא קול שבא עליה, אלא כוונת הלשון שהארוס מודה שבא עליה. אמנם הלשון 'דיימא מעלמא' בכל הסוגיא הוא כפשוטו שיצא קול שנבעלה לאדם אחר.
- ג אביי מבאר שהסיבה שהוולד ממזר משום שכמו שהאשה הפקירה את עצמה לארוס כך הפקירה את עצמה לאדם אחר. ובדברי הגמ' מבואר שבכל אופן שהוולד פסול נחלקו רב ושמואל לפי רב 'הוולד ממזר' ולפי שמואל 'הוולד שתוקי' ובביאור המחלוקת נחלקו תירוצי הגמ' בסוגיא בקידושין [עה א] ע"ש.
- ד הסיבה שהוולד כשר שידוע שהארוס בא עליה ולא חוששים שאדם אחר בא עליה כיון שאין קול.
- ה הסיבה שהוולד ממזר משום שסומכים על הקול שזינתה עם אחר, בצירוף הסברא שכמו שהאשה הפקירה את עצמה לארוס כך הפקירה את עצמה לאדם אחר.
- ו הסיבה שהוולד כשר משום שידוע שהארוס בא עליה ויש ספק האם נבעלה לאחר ולכן תולים את הוולד בארוס.
- ז הסיבה שהוולד פסול משום שיש ספק מי הבעל ורוב העולם פסולים אצלה.

פרק שמיני

דף ע - עא

◆ דיני ערל לענין תרומה ופסח

- ערלה בזמנה (לאחר יום השמיני) – אסור באכילת תרומה וכן אסור באכילת קרבן פסח, ואפילו באופן שמתו אחיו מחמת מילה ולא יכול למול נחשב ערל^ח.
 - ערלה שלא בזמנה (לפני יום השמיני):
 - לענין תרומה - לבבלי ספק האם אסור באכילת תרומה, לירושלמי מותר באכילת תרומה.
 - לענין פסח – מותר לאכול קרבן פסח דכתיב 'המול לו כל זכר' הראוי למילה מעכב ושאינו ראוי למילה אינו מעכב.
 - מילת זכריו ועבדיו – מותר באכילת תרומה ואסור באכילת קרבן פסח^ט.
- ◆ הזאת פרה אדומה על ערל – אפשר להזות פרה אדומה על ערל^י.

דף עב

◆ דיני מילה

- חיוב מילה ופריעה - אברהם אבינו נצטווה על המילה ולא נצטווה על הפריעה, ובני ישראל נצטווה על המילה בהלכה למשה מסיני, ויהושע אסמכיה אקרא דכתיב 'ושבו מול את בני ישראל שנית'^א.
- דין ציצין – כתוב 'המול ימול' ודורשים מכך שיש ציצים שמעכבים את המילה^א.
- דין מילה ב'משוך' – לת"ק מדרבנן צריך למול משום שנראה כערל, לר' יהודה לא צריך למול מפני הסכנה שיעשה כרות שפכה^ב.
- זמן מילה:
 - מילה בזמנה - ביום.
 - מילה שלא בזמנה - לת"ק ביום, לר' אלעזר בר' שמעון בין ביום ובין בלילה^ג.

☞ השלמות ☞

ח המקור שערל אסור באכילת תרומה: לרבי אליעזר לומדים גז"ש 'תושב ושכיר' מפסח, לר"ע דכתיב 'איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב' ומרבינן מ'איש איש' ערל (ובדברי ר"ע מבואר ש'ערל כטמא' ראה להלן [דף עב]).

הגמ' דנה בדעת ר' אליעזר מדוע לא לומדים מהגז"ש מפסח שאונן אסור בתרומה, והגמ' מבארת בתירוץ הראשון שעדיף למעט ערל משום שהוא יותר חמור מאונן (שהרי בערל יש ארבעה חומרות: א. מחוסר מעשה בגופו. ב. ערל חייב כרת. ג. מצוות מילה נאמרה לפני מתן תורה. ד. מילת זכריו ועבדיו מעכבת. אבל אונן יותר קל משום שיש בו רק שלש חומרות: א. שייך בכל שעה. ב. נוהג באנשים ונשים. ג. אין בידו לתקן את עצמו), ור"ב מבאר שעדיף למעט ערל משום שהאיסור של ערל כתוב בפסח במפורש ואילו האיסור של אונן לא כתוב בפסח במפורש אלא נלמד ממעשר.

עוד דנה הגמ' בדעת ר' אליעזר מדוע לומדים מהגז"ש שערל אסור בתרומה ולא לומדים שמילת זכריו ועבדיו אוסרת בתרומה, והגמ' מבארת בתירוץ הראשון שעדיף למעט ערל משום שהוא יותר חמור ממילת זכריו ועבדיו (שהרי ערל יש בו שתי חומרות: א. מחוסר מעשה בגופו. ב. ענוש כרת. ואילו מילת זכריו ועבדיו יש חומרא אחת שנוהג בכל שעה), ור"ב מבאר שעדיף למעט ערל ולא מילת זכריו ועבדיו משום שלא יתכן שמילת עצמו לא תעכב ומילת זכריו ועבדיו תעכב.

ט הדין שמילת זכריו מעכבת נאמרה בשעת הקרבה, והדין שמילת עבדיו מעכבת נאמרה בשעת אכילה, ולומדים בגז"ש 'אז או' שבין במילת זכריו ובין במילת עבדיו מעכב בין בשעת הקרבה ובין בשעת אכילה.

הגמ' מבארת שיש חמש אפשרויות במילת זכריו שהוא ערל בשעת אכילה ולא בשעת הקרבה: א. באופן שהתינוק היה חולה והבריא וצריך לחכות ז' ימים מעת לעת עד לאחר שעת הקרבה. ב. באופן שהתינוק היה חולה בעיניו והבריא לאחר הקרבה שאפשר למולו מיד ולא צריך לחכות ז' ימים. ג. באופן שאביו ואמו היו בבית הסוהר ושחטו עליהם את הפסח על ידי שליח והשתחררו לאחר השחיטה. ד. באופן שהתינוק היה טומטום ונקרע לאחר השחיטה. ה. באופן שהוציא התינוק ראשו חוץ לפרווה שנחשב לילוד ולאחר ז' ימים יצא גופו.

י המקור לכך הוא מאבותינו שנכנסו לארץ שהזו אפר פרה אדומה ואח"כ מלו.

יא הגמ' מביאה מקור נוסף לדין ציצים המעכבים את המילה מהפסוק שכתוב ביהושע 'שנית', ונחלקו פירושי התוס' בכך: לר"ת צריך שני פסוקים האחד לציצים המעכבים את המילה והשני לציצים המעכבים את הפריעה, ולפי ר"י עיקר הדרשה הוא מהפסוק 'המול ימול' ואין חידוש בפסוק של 'שנית'.

יב הגמ' מביאה ברייתא שמשוך אוכל תרומה, ורש"י בפירוש הראשון מבאר שברייתא זו סוברת שמשוך לא צריך למול כלל, ורש"י בפירוש השני מבאר שדברי הברייתא הם מדאורייתא אבל מדרבנן צריך למול ואסור לאכול תרומה.

יג המקור של ת"ק שמילה שלא בזמנה ביום דכתיב 'ביום' ודורש את האות 'ו' לרבות מילה שלא בזמנה, ור' אלעזר בר' שמעון לא דורש 'ו'. ובדברי הגמ' מבואר שנחלקו ת"ק ור' אלעזר בר' שמעון גם במשוך (לפי המ"ד סובר שמשוך צריך למול) האם מצוותו ביום או בין ביום ובין בלילה משום שכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון.

תוס' מבאר שיש נפק"מ במחלוקת זו מהו המקור שאשה פטורה למול את בנה: למ"ד שמילה שלא בזמנה ביום המקור לכך הוא שהיו מצוות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, ולמ"ד שמילה שלא בזמנה בין ביום ובין בלילה (ולא נחשב מצוות עשה שהזמן גרמא שמיני מצוותה בין ביום ובין בלילה) המקור הוא מהפסוק 'אותו' ולא אותה.

◆ דין הזאת פרה אדומה על ידי ערל – לת"ק ערל יכול להזות פרה אדומה, לר"ע ערל אסור להזות פרה אדומה משום ש'ערל כטמא'^ז.

דף עג

◆ דיני תרומה ומעשר וביכורים

• דיני תרומה שאין במעשר - א. חייבים עליה מיתה וחומש. ב. אסורה לזרים. ג. נחשבת נכסי כהן. ד. עולה באחד ומאה. ה. טעונה רחיצת ידיים. ו. טעונה הערב שמש^{טו}.

• דיני מעשר שאין בתרומה - א. אסור לאונן. ב. חייב בביעור. ג. אסור להדליק בשמן טמא. ד. האוכל מעשר טמא לוקה^{טז}.

• דיני ביכורים - ביכורים נקראים תרומה ולכן לומדים ביכורים מתרומה לענין הדינים של תרומה, ונחלקו התנאים האם מקישים ביכורים למעשר לענין דיני מעשר: לת"ק מקישים, ולר"ש לא מקישים משום שדין ביכורים כדין תרומה לגמרי^{יז}.

◆ דין וידוי מעשר - מעשר שני וביכורים חייבים בוידוי, ותרומה אינה חייבת בוידוי^{יח}.

דף עד

◆ דיני ערל

• האם מותר לערל לאכול מעשר ראשון - לפי השיטות שמעשר ראשון מותר לזרים ערל מותר, ולפי ר' מאיר שמעשר ראשון אסור לזרים אסור.

• האם מותר לערל לאכול מעשר שני - ר' יצחק סובר שערל אסור באכילת מעשר שני משום שלומדים גז"ש 'ממנו ממנו מפסח'^{יט}.

◆ דיני מעשר שני ותרומה וקדשים

• מעשר שני - אסור בטמא, ומותר בטבול יום ובמחוסר כיפורים, דכתיב 'כי אם רחץ בשרו במים'.

• תרומה - אסור בטמא ובטבול יום, ומותר במחוסר כיפורים, דכתיב 'ובא השמש וטהר'^כ.

• קדשים - אסור בטמא ובטבול יום ובמחוסר כיפורים, דכתיב 'וכפר עליה הכהן וטהרה' שלאחר הבאת הקרבנות מותרת לאכול בקדשים^{כא}.

☞ השלמות ☞

יד נחלקו האמוראים בדעת ר"ע האם ערל מותר לגעת בתרומה: לרב יוסף ערל אסור לגעת בתרומה. ולרבא ערל מותר לגעת בתרומה, ולמרות שלפי ר"ע ערל אסור להזות אפר פרה אדומה היינו משום חומרא של פרה אדומה ולא לענין תרומה.

טו תרומה נחשבת נכסי כהן ולכן מותר לכהן לקנות ממנה עבדים וקרקעות ובהמה טמאה אבל מעשר שני אסור לקנות בו עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, ונחלקו תירוצי התוס' האם מותר לקנות במעשר שני מלבושים: לתירוץ א' לפי ר"מ שמעשר שני ממון גבוה אסור ולפי ר' יהודה שמעשר שני ממון הדייט מותר, לתירוץ ב' מדאורייתא מותר ומדרבנן אסור.

טז המקור ששמן טמא של מעשר שני אסור להדליק בו דכתיב 'לא בערתי ממנו בטמא', ואפשר ללמוד בק"ו ממעשר לתרומה וקדשים אלא שיש מיעוט 'ממנו' וממעטים תרומה (הסיבה שממעטים תרומה ולא ממעטים קדשים לפי התירוץ הראשון בגמ' שקדשים חמורים שיש בהם שש חומרות: א. פגול ב. נותר ג. קרבן ד. מעילה ה. כרת ו. אסור לאונן, ואילו תרומה היא קלה שיש בה רק ארבע חומרות: א. מיתה ג. חומש ג. אין לה פדיון ד. אסורה לזרים, ולפי התירוץ השני בגמ' משום שכרת חמורה), ולפי רב נחמן אמר רבה בר אבוב [עד א] המקור שמוותר להדליק בשמן של תרומה טמא דכתיב 'ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומת' ודורשים שהפסוק מדבר בשתי תרומות תרומה טהורה ותרומה טמאה וכתוב 'לך' שמוותר להדליק בשמן טמא.

המקור שהאוכל מעשר שני טמא לוקה דכתיב 'לא תוכל לאכול בשעריך' ודורשים גז"ש 'בשעריך בשעריך' לפסוק 'בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו' שבמעשר שני אסור לאכול בטומאה, אמנם האוכל תרומה טמאה אינה לוקה אלא יש רק איסור עשה, דכתיב 'בשעריך תאכלנו' ודורשים למעט תרומה שאסורה לאכול בטומאה, ולא הבא מכלל עשה עשה.

המקור של ת"ק שמקישים ביכורים למעשר דכתיב 'לא תוכל לאכול בשעריך' מעשר דגן תירוש ויצהר^כ ואח"כ כתוב 'ותרומת ידך' שהוא ביכורים.

יז דין ביעור מעשר הוא בשנה הרביעית ובשנה השביעית, ונחלקו תירוצי התוס' בדעת ת"ק שסובר שיש ביעור בביכורים מהו זמן הביעור: לפי ריב"ן כל שנה לאחר סוכות, ולפי ר"י בשנה הרביעית ובשנה השביעית.

יח תוס' מבאר שלמרות שתרומה אינה חייבת בוידוי, באופן שחייב בוידוי מחמת מעשר שני וביכורים, מתוודה גם על התרומה דכתיב 'וגם נתתו' ודורשים לרבות את התרומה.

יט שיטת ר' יצחק שדין זה אינו שייך לדין 'ערל כטמא' אלא לכו"ע לומדים גז"ש שערל אסור לאכול מעשר שני.

כ הגמ' מביאה שיש פסוק נוסף שטבול יום אסור בתרומה אסור דכתיב 'עד מלאת ימי טהרה' והגמ' מבארת שאם היה כתוב רק את הפסוק 'ובא השמש וטהר' היינו אומרים שרק טבול יום שאינו מחוסר כיפורים מותר בתרומה אבל טבול יום שהוא מחוסר כיפורים אסור בתרומה ולכן צריך את הפסוק 'עד מלאת ימי טהרה' שטבול יום שהוא מחוסר כיפורים מותר בתרומה.

כא נחלקו התנאים בביאור הפסוק 'איש איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר': לתנא דבי רבי ישמעאל הפסוק מדבר בזב שראה שני ראיות ובמצרוע מוסגר שהוא טבול יום ואינו מחוסר כיפורים, וכוונת הפסוק שאסור בתרומה עד לאחר הערב שמש (והגמ' מבארת מדוע צריך פסוק נוסף לתרומה). אמנם יש תנא שסובר שהפסוק מדבר בזב שראה ג' ראיות ובמצרוע מוחלט שהוא טבול יום וגם מחוסר כיפורים, וכוונת הפסוק שאסור בקדשים עד לאחר שיביא את הקרבנות (והגמ' מבארת מדוע צריך פסוק נוסף שמחוסר כיפורים אסור בקדשים).

דף עה

◆ האם פצוע דכא מאכיל את אשתו

- לר' מאיר – נחלקו האמוראים: לר' אלעזר אינו מאכיל את אשתו משום ש'משתמרת לביאה פסולה', לר' יוחנן באופן שנשאה לפני שנעשה פצוע דכא מאכיל את אשתו משום ש'כבר אכלה'.
- לר' אלעזר ור' שמעון – מאכיל את אשתו.

◆ דיני פצוע דכא

- בידי אדם ובידי שמים - בידי אדם פסול, בידי שמים כשריכב.
- האופנים שבהם נחשב לפצוע דכא וכרות שפכה – באופן שנפצע או ניקב או נימוק או נדוך או נכרת הגיד או הביצים (אפילו ביצה אחת) או חוטי הביצים, אבל באופן שחסרה ביצה אחת כשריכב.

לע"נ א"מ הר"ר יהודה ב"ר יעקב צבי זצ"ל

ניתן להשיג במייל B0527147396@gmail.com

» השלמות «

כב המקור שפצוע דכא בידי שמים כשר דכתיב 'פצוע' ולא כתוב 'הפצוע' או שהאיסור של פצוע דכא נאמר כמו האיסור של ממזר שהוא בידי אדם. כג מקור הדין הוא מדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה, ובדברי התוס' מבואר שהסתפק האם ת"ק חולק על דין זה ות"ק פוסל אפילו בחסרה ביצה אחת, או דלמא ת"ק אינו חולק על דין זה. ותוס' פוסק כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. תוס' מסתפק האם הדין שביצה שחסרה אחרת כשר נאמר בין בביצה של ימין ובין בביצה של שמאל או שנאמר רק בביצה של שמאל אבל ביצה של ימין שחסרה פסול.